

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií



Tomáš POKORNÝ

Návratová migrace z USA do Mexika

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Lucie Macková M.A.

Olomouc 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě zdrojů a literatury, které jsem uvedl v příloženém seznamu.

V Olomouci dne

.....
Podpis autora

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí mé bakalářské práce paní Lucii Mackové M.A. za rady a připomínky, které mi poskytla při tvorbě této bakalářské práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš POKORNÝ**
Osobní číslo: **R15191**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Návratová migrace z USA do Mexika**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Jedním z nejvýznamnějších migračních proudů světa je trasa mezi Mexikem a USA. Po konci 2. světové války začalo proudit stále více Mexičanů do USA za lepším výdělkem. Ne všichni se však rozhodli v USA zůstat. V posledních letech dochází k trendu návratové migrace, která je předmětem této práce. Cílem práce je prozkoumat push a pull faktory, které Mexičany vedou k návratu do vlasti. Práce dále diskutuje vládní programy obou států, které napomáhají lidem k přesunu do Mexika a možné spojitosti mezi migrací a rozvojem.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Castles, S., de Haas, H., Miller, M. J. 2013. The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. New York, NY: Palgrave Macmillan.
Mavroudi, E., Nagel, C. 2016. Global Migration: Patterns, processes, and politics. Abingdon: Routledge.
Passel, J., Cohn, D. and Gonzalez-Barrera, A. 2012. Net Migration from Mexico Falls to Zero and Perhaps Less. Washington, D.C.: Pew Hispanic Center.
Rosenblum, M. R., Kandel, W. A., Ribando Seelke, C., Wasem, R. E. 2012. Mexican Migration to the United States: Policy and Trends. Washington, D.C.: Congressional Research Service.
Lindstrom, D. P. 1996. Economic Opportunity in Mexico and Return Migration from the United States. Demography 33 (3), 357-374.

Vedoucí bakalářské práce: **Lucie Macková, M.A.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2017**
Termín odevzdání bakalářské práce: **13. dubna 2018**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 19. dubna 2017

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá tématem návratové migrace z USA do Mexika. V průběhu společné historie těchto dvou států docházelo k velké migraci Mexičanů do USA. Dělo se tak z důvodu velkých ekonomických rozdílů mezi uvedenými státy. Velká část migrantů se v rozvinutějších Spojených státech usadila na delší dobu. S postupným rozvojem Mexika a zlepšováním jeho ekonomické situace se zvyšuje počet lidí migrujících zpět. Tato práce popisuje strukturální i osobní motivy k návratu domů. Jsou zde probrány programy mexické vlády, které by měly tomuto jevu napomáhat. V poslední části se práce zabývá popisem toho, jaký mají navrátilci dopad na rozvoj Mexika a v čem se liší jejich osobní život od nikdy nemigrujícího obyvatelstva.

Klíčová slova: návratová migrace, remittance, úspory, Mexiko, USA

Abstract

This bachelor thesis deals with the theme of return migration from USA to Mexico. During the common history of these two states, there was a large migration of Mexicans to the US. This was done because of the great economic differences between these two states. Many migrants have settled in the more developed United States for a long time. With the ongoing development of Mexico and the improvement of its economic situation, the number of people migrating back increases. This work describes structural and personal motives for their return home. There is discussion about programs from the Mexican government that should help this phenomenon. In the last part, the thesis deals with the description of how the returnees have an impact on the development of Mexico and how their personal lives differ from the non-migrating population.

Key words: return migration, remittances, savings, Mexico, USA

Seznam použitých zkratek

Zkratka	Původní název	Český název
AVVR	Assisted Voluntary Return and Reintegration	Asistovaný dobrovolný návrat a reintegrace
COPLADE	Planes de Desarrollo	Plánování rozvoje
DHS	Department of Homeland Security	Ministerstvo vnitřní bezpečnosti Spojených států amerických
ENCASEH	Encuesta de Características Socioeconómicas de los Hogares	Průzkum socioekonomických charakteristik mexických domácností
IOM	International Organisation for Migration	Mezinárodní organizace pro migraci
NAFTA	North American Free Trade Agreement	Severoamerická dohoda o volném obchodu
NELM	New Theory of Labour Migration	Nová ekonomie pracovního trhu
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	United Nations	Organizace spojených národů
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
USA	United States of America	Spojené státy americké

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vývoj počtu mexických migrantů v USA v období od 1940 do 2016 21

Tabulka č. 2: Důvody návratové migrace do Mexika ze sčítání lidu pro období
2009–201427

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	7
Seznam tabulek.....	8
1. Úvod	10
2. Cíle a metodologie	12
3. Základní terminologie	13
3.1. Migrace.....	13
3.1.1. Nelegální migrace.....	13
3.1.2. Návrátová migrace	14
3.2. Remittance.....	14
3.3. Diaspora	15
4. Historie americko-mexické migrace	16
4.1. Program Bracero (1942–1964).....	16
4.2. Zákony omezující migraci (1965–1993).....	18
4.3. Období liberalizace (od roku 1994)	20
5. Příčiny návratové migrace	23
5.1. Migrační teorie	23
5.1.1. Teorie push a pull faktorů	23
5.1.2. Neoklasická teorie	23
5.1.3. Nová ekonomie pracovního trhu	24
5.1.4. Teorie světového systému	25
5.1.5. Teorie migračních sítí	26
5.2. Další příčiny návratové migrace	26
5.2.1. Strukturální příčiny.....	27
5.2.2. Osobní důvody.....	28
5.2.3. Deportace	29
6. Dopady návratové migrace	31
6.1. Vliv na rozvoj Mexika.....	31
6.2. Vliv na osobní život navrátilců	34
7. Mexické programy	36
7.1. Assisted Voluntary Return and Reintegration	36
7.2. Programa Paisano	36
7.3. Tres por uno program.....	37
7.4. PROGRESA.....	38
7.5. Mexican Interior Repatriation Program	39
8. Závěr	40
Seznam literatury a zdrojů.....	42

1. Úvod

Migrace je jev, který provází lidstvo po celou jeho historii. Lidé vždy hledali lepší místo pro život, ať už se jednalo o přesunutí obydlí k úrodnější půdě, na které mohli vypěstovat více plodin, nebo později o rozšiřování jednotlivých státních celků, ale i různých náboženství, kdy byly určité skupiny obyvatelstva vyháněny vzhledem ke svému původu nebo vyznání.

Americký kontinent je již od svého „objevení“ v roce 1492 spojen s migrací, která ho od té doby formuje jak společensky, tak kulturně. Evropané mířili na toto území s cílem vydělat na novém a neprozkoumaném území. Přinesli sem mimo jiné své jazyky a náboženství. Po zisku nezávislosti na koloniálních mocnostech se začaly plně ukazovat rozdíly v ekonomickém rozvoji mezi jednotlivými regiony amerického kontinentu. Severní anglofonní část se rozvíjela rychleji a pro lidi z Latinské Ameriky začala být obrazem toho, jak dobré podmínky pro život může člověk mít. Postupem času se tedy tato část obyvatelstva začala stěhovat z jižních zemí Ameriky do její severní části.

Po konci 2. světové války zamířila velká část obyvatel Mexika za lepšími pracovními možnostmi přes severní hranici do Spojených států amerických. Počet těchto migrantů postupně narůstal až na současných více než 12 milionů. V této době se stala mexicko-americká hranice největším migračním koridorem na světě. Jelikož tyto hranice lidé přecházeli často nezákonně a přes různé legislativní opatření obou států, spousta z nich žije a pracuje v USA bez jakéhokoliv legálního statusu. To v současné době s pomocí populistických politiků vyhrocuje situaci všech latinskoamerických občanů žijících v USA.

Vzhledem k postupnému rozvoji zemí, ze kterých lidé nejčastěji migrují, se v současné době začíná nabývat na relevanci fenomén návratové migrace. Při ní se buď migranti, nebo již jejich potomci vrací do země svých domovin. Vzhledem k vysokému počtu amerických obyvatel mexického původu je tento jev na jejich společné hranici stále více vidět. V posledních několika letech se dokonce již obrátil trend migrace, kdy v současné době již převládá počet lidí stěhující se z USA do Mexika.

Na začátku práce bude čtenář seznámen se základní terminologií. Ta by mu měla pomoci se seznámit s pojmy, které se v práci vyskytují. Poté se práce dostane k první části, která popíše vývoj mexicko-americké migrace po 2. světové válce a jaký na ní měly vývoj různé zákony a smlouvy mezi těmito státy. Tato kapitola pomůže

k pochopení celkového kontextu vzniku a vývoje jednoho z největších migračních toků na světě. V druhé části se práce již bude věnovat svému hlavnímu tématu, a tím je návratová migrace. Nejdříve dojde k seznámení s několika migračními teoriemi a tím jaký každá z nich má postoj k návratové migraci. Poté budou v této kapitole analyzovány faktory, kvůli kterým dochází k tomuto stále více frekventovanému fenoménu. Třetí část bude věnována vlivu má návratová migrace původních obyvatel na stát Mexiko. Kapitola se zaměří na to, jak může tato změna v pohybu obyvatelstva pomoci, ale i uškodit této zemi. Také se dostane k popisu zlepšení životních podmínek návratilců oproti nemigrantskému obyvatelstvu. Ve čtvrté a poslední části budou zkoumány podmínky, jaké návrativším obyvatelům poskytuje mexická vláda a jaké programy jim mohou pomoci se vrátit k co nejpohodlnějšímu životu v Mexiku.

2. Cíle a metodologie

Hlavním cílem práce je zjistit, jaký má návratová migrace dopad na rozvoj Mexika a jeho obyvatele. V práci bude také zkoumáno, jaké existují programy, které by ve výsledku měly pomoci navrátilcům s jejich zpětným příchodem. Některé z těchto programů nejsou primárně zaměřené na pomoc s návratem, ale např. na boj s chudobou. Tyto sociální programy budou podrobeny analýze, při které z dostupné literatury bude zjištěno, jaký mají vliv na motivaci či přímo pomoc migrantům při jejich návratu.

Pro zpracování této bakalářské práce byla vybrána kompilační a rešeršní metoda, při které budou využity informace převážně z knih a akademických článků. Ty byly vybrány pro jejich odbornou hodnotu. Vzhledem k tomu, že se zkoumaná problematika odehrává na území USA a Mexika, tak většina zdrojů je napsaných v angličtině. V částech, které se přímo věnují hlavnímu cíli bakalářské práce, jsou použity zdroje z nedávných let. Díky tomu je dosaženo aktuálních informací o dopadu návratové migrace na současný rozvoj Mexika. Oproti tomu v části, kde se práce zaměřuje na popis migračních teorií, jsou použity zdroje od autorů, které tyto teorie ve své době vytvářely. Pro zjištění některých informací bylo využito zpráv mezinárodních organizací či vládních agentur. Mezi takovými zdroji se mírně vyjímá Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). Ta nejenže se věnuje přímo migraci, ale je také zdrojem jednoho sociálního programu navrženého přímo pro navrátilce.

3. Základní terminologie

3.1. Migrace

Podle Mezinárodní organizace pro migraci (2018) je migrace pohyb jednotlivce nebo skupiny lidí přes mezistátní hranici, ale i uvnitř státu. Podle Světové banky jsou data o počtech migrantů většinou brána ze sčítání lidu. Většina zemí přistupuje k zjednodušené definici, kdy migranta definují jako člověka narozeného v jiné zemi (World Bank, 2016).

Důvody, proč lidé migrují, jsou různé. Ekonomickou migrací je nazýván přesun obyvatelstva za lepšími pracovními možnostmi. Sociální migrací je myšlen pohyb lidí za lepšími životními podmínkami. Z politických důvodů lidé odcházejí ze svých zemí kvůli strachu z politické perzekuce, nebo protože v jejich zemích probíhá válka (BBC, 2018).

Základní rozdělení migrantů je na ty, co odcházejí ze své země (emigrant), a na ty, co přicházejí do nové země, aby se tam usadili (imigrant) (National Geographic, 2018). Dalším typem, který je důležité zmínit, je uprchlík. Ten je definován organizací UHNCR¹ jako člověk, který je nucen odejít ze své země kvůli ozbrojenému konfliktu nebo by mohli čelit perzekuci (Edwards, 2016).

3.1.1. Nelegální migrace

Demetrios Papademetriou (2005) definuje nelegální migraci v několika různých podobách:

1. *„Vstup do jiného státu bez příslušných dokumentů. Tito lidé přicházejí do nové země tajně, aby nemuseli procházet kontrolou na hranicích.*
2. *Lidé, kteří vstupují na území nového státu se všemi dokumenty, ale ty jsou zfalšované. Na tyto dokumenty pak žádají například o azyl.*
3. *Držitelé víz, jejichž platnost již vypršela, a oni vědomě zůstávají na území cizího státu.*
4. *Držitelé víz, která ale porušili jejich podmínky. Tito migranti byli držitelé platných víz již od vstupu do cílové země, ale v určité fázi přestali dodržovat pravidla pro jejich držení.“*

¹ Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

Ač to může vypadat, že tyto 4 nejčastější typy nelegální migrace jsou často vědomé, měli bychom si uvědomit, že spousta lidí se jí dopouští kvůli přílišné byrokratizaci imigrace, kdy například žadatelé o prodloužení víza čekají tak dlouho, že přesáhnou dobu platnosti původních dokumentů (Papademetriou, 2005).

3.1.2. Návratová migrace

Jedná se o situaci, kdy se migrant rozhodne vrátit do své původní země po určité době, kterou strávil v zahraničí (Dustman, 2007). Může se jednat jak o lidi, kteří pobývali v zemi díky dočasným vízům², tak i o migranty, kteří měli permanentní víza. Podle OECD odejde z hostitelské země 40 % migrantů v průběhu prvních pěti let od jejich příchodu. Během svého návratu si s sebou přináší vydělané peníze, získané vzdělání a nové zkušenosti. Každá země má různou míru návratové migrace. Například v Mexiku podle tamního sčítání obyvatel z roku 2010 se vrátilo 31 % obyvatel, kteří v letech 2005–2010 migrovali do USA (Wahba, 2015). Návratová migrace může být jev dobrovolný, kdy se navrátilci sami rozhodují o svém návratu, který je jejich vlastním přáním. V jakémkoliv jiném případě se jedná o návrat nucený (van Houte, 2008).

3.2. Remittance

Migranti pracující ve vyspělejších zemích posílají část svého výdělku do zemí svého původu. Může se jednat o zaslání určitého obnosu peněz, ale remittance mohou přijít také v podobě určitého zboží. Jelikož většinou migruje za prací jen jeden člen rodiny žijící v chudé zemi, tak zasíláním remitencí může mít několik důvodů. Zaprvé ten člen rodiny, který pracuje v rozvinuté zemi, chce podpořit svoji rodinu. Dále si uvedení lidé mohou zajistit, že v případě návratu do své původní země naleznou svůj majetek v dobrém stavu, jelikož se o něj rodina mohla postarat. V neposlední řadě je také důležité zmínit, že celá rodina vynaložila velké úsilí, aby pokryla veškeré náklady na to, aby se tato jedna osoba mohla úspěšně usadit v rozvinuté zemi a po získání práce má povinnost rodině prostředky vrátit (Hertlein, 2006).

Remittance se nemusí týkat jen samotného zaslání peněz. Peggy Levit (2010) popisuje i remittance sociální, což je výraz pro přenos myšlenek, znalostí a získaných dovedností do míst svého původu. Tyto sociální remittance mohou být přesouvány několika způsoby. Můžou je přesouvat v době, kdy se vrací domů ať už permanentně,

² např. pracovní či studentská víza

nebo jen na náštěvu své rodiny nebo přátel. Zároveň může docházet k převodu sociálních remitencí i na dálku a to pomocí dopisů, videí či telefonních hovorů. Jejich přínos je ve vysílacích zemích značný. S informacemi o okolním světě se zvyšuje zájem o to se delší dobu vzdělávat. Lidé v těchto zemích začínají pít balenou vodu či přesouvají svá hospodářská zvířata do jiných příbytků, než ve kterých žijí. Díky tomu se zlepšuje jejich zdravotní stav. Kromě pozitivních dopadů sociálních remitencí se objevuje i také jejich kritika, která upozorňuje na to, že migranti mohou přivést do svých původních komunit konzumní styl života (Levit, 2010).

3.3. Diaspora

William Safran (1991) definoval diasporu v několika následujících bodech. Jedná se o skupinu lidí, která:

- 1. „má předky, kteří byli rozmístěni do periferních oblastí státu, nebo dokonce mimo svoji původní zemi*
- 2. si udržuje v rámci kolektivní paměti své mýty a vize o jejich původní zemi. Vědí tedy i o její geografické poloze, znají historii a vše, čeho dříve dosáhla.*
- 3. věří, že není plně přijatá společností, ve které v současnosti žijí. I z toho důvodu se cítí od ostatních izolováni.*
- 4. stále považuje zemi svých předků za svoji a věří, že se do ní oni nebo jejich potomci jednoho dne vrátí.*
- 5. věří, že dokáží kolektivně obnovit jejich původní stát a dopomůžou k jeho bezpečnosti a budoucí prosperitě.*
- 6. je ve spojení se svou původní zemí a svoji etnickou charakteristiku odvozují od tohoto vztahu.“*

Diaspora může být také definována podle toho, jak vznikla. Existují tedy diaspory pracovní, kulturní, imperiální, obchodní či diaspory oběti (Cohen, 1997). V této práci se budeme setkávat převážně s tou pracovní.

4. Historie americko-mexické migrace

Tato kapitola by měla pomoci k lepšímu porozumění problematice migrace mezi Mexikem a USA z hlediska historického kontextu. Pro účely této bakalářské práce bylo vybráno období od roku 1942 do současnosti. Rozvržena je tak, aby se čtenář seznámil s hlavními zákony a programy, které formovaly migrační trendy v tomto období. Kapitola je rozdělena na 3 časově ohraničená období, kdy každé je specifické jiným přístupem k migraci.

4.1. Program Bracero (1942–1964)

Již ve 30. letech 20. století začala být v USA větší poptávka po pracovnících v továrnách. Toho američtí občané ve velkém začali využívat a počet pracovníků v zemědělství začal klesat. Tato situace začala být neúnosná ve chvíli, kdy se USA v roce 1941 přidalo do druhé světové války. Mnoho pracovníků bylo povoláno, aby v ní bojovalo, a americký trh si už s nedostatkem zemědělců nedokázal sám poradit (Rosenblum, 2011).

Vzhledem k tomu, že během války začalo velké politické i ekonomické přiblížování USA a Mexika, došlo mezi těmito dvěma státy k jednáním, která dospěla k uzavření bilaterální dohody³ o legalizování krátkodobé pracovní migrace. Tento pakt byl pro obě země prospěšný, protože se jednalo jen o časově omezený pohyb pracovníků, u kterých se počítalo s tím, že se budou vracet zpět do Mexika. V průběhu vyjednávání měli zástupci Mexika velký strach, že program Bracero pro ně bude mít mnoho negativních důsledků. Největším rizikem byla možnost, že by Mexičané začali v neudržitelném počtu odcházet pracovat do USA, což by velmi vážně narušilo ekonomický rozvoj Mexika. Dalším strachem bylo to, aby se jejich občané v rozvinutější zemi nestali jen levnou a diskriminovanou pracovní silou. I přes tyto opodstatněné obavy mexická vláda našla možné silné pozitivní změny, které by tento program mohl jejich zemi přinést, a to včetně získaných zkušeností s prací ve vyspělejší zemi a remitencí, které by mohly pomoci řešit venkovskou chudobu (Bickerton, 2001).

Dohoda měla 4 základní pravidla a další doplňující, která měla zajistit důstojné zacházení s příchozími zaměstnanci. Tito lidé nesměli být zapojováni do armády a bylo zakázáno je jakkoliv diskriminovat. Měli garantováno, že nebudou moci být přesouváni

³ Znamé jako program Bracero

na různá pracoviště za účelem ušetření nákladů pro zaměstnavatele, ale i to, že se budou moci dobrovolně vrátit do místa svého původu (Martínez, 1958).

Během let, kdy fungoval program Bracero, se v USA nahromadil velký počet lidí, kteří tam již nepobývali legálně. Většinou se jednalo o zůstání i po vypršení víz anebo nalezení práce někde jinde, než na místě, pro které dostali pracovní víza. Tato situace vyvrcholila v roce 1954, kdy se americká vláda spustit operaci Wetback. Jednalo se o nalezení a zadržení v USA nelegálně žijících mexických obyvatel. Ti byli následně převezeni do hraničního města Presidio. Uvedené místo bylo vybráno z důvodu blízkosti železniční tratě až do Duranga, a vyhoštění Mexičané se tak měli dostat do vnitrozemí, ze kterého by se již do USA nevrátili. Operace Wetback způsobila návrat asi 1 300 000 lidí do Mexika. Velká část těchto osob nebyla odsunuta násilně po zadržení, ale odešla před či v průběhu operace, aby se právě tomuto jednání vyhnula (Koestler, 2016).

Velká část autorů se shoduje, že čím déle program Bracero fungoval, tím větší kritika se na něj hrnula. Původně dočasný pracovní program pro dobu, kdy probíhala válka, se protáhl již na 20 let a to i v čase míru. Kritici tohoto programu označovali příchozí Mexičany za příčinu vyšší nezaměstnanosti mezi americkým obyvatelstvem, které za svou práci chtělo po zaměstnavatelích vyšší mzdy. Současně se snižovala životní úroveň domácích farmářů a zvyšovala se vesnická chudoba. Podle George Kiser (1973) se prezident Kennedy vyjadřoval k pokračování tohoto programu negativně, ale i tak si uvědomoval, že jeho náhlé ukončení by mohlo silně ovlivnit americko-mexické vztahy. Také proto během své vlády platnost tohoto zákona prodlužoval, ale zároveň se snažil co nejvíce zlepšovat životní podmínky domácím farmářům (Kiser, 1973).

Dalším faktorem, který oslaboval pozici programu Bracero, byla postupující mechanizace zemědělství na začátku 60. let. Ta snižovala poptávku po mexických zaměstnancích a současně zvyšovala americkou nezaměstnanost. V roce 1963 dospěli američtí zákonodárci k závěru, že během dvou let již tento program nebude potřeba, a rozhodli se ho zrušit ke konci roku 1964. Během tohoto roku se američtí farmáři již snažili najímat převážně domácí pracovní sílu, aby si navykli na nové podmínky. Během toho se zjistilo, že není dostatek kvalifikovaných Američanů pro tuto práci a jejich produktivita je mnohem nižší než mexických pracovníků. Mezi poslední debaty nad zrušením programu Bracero patří kampaň před prezidentskými volbami roku 1964. Ty vyhrál Lyndon Johnson a tím bylo zrušení potvrzeno (Kiser, 1973).

Během 22 let, kdy tento program běžel, bylo vydáno okolo čtyř a půl milionu pracovních smluv v celkovém počtu 30 států v USA. Jednou z hlavních motivací lidí pracujících v USA byla pomoc svým rodinám, které se dostávaly díky zasílaným remitencím k úsporám, ale i elektrickým spotřebičům, které byly typické spíše pro americké domácnosti (Mize, 2010).

4.2. Zákony omezující migraci (1965–1993)

V návaznosti na zrušení programu Bracero se mexická vláda rozhodla v roce 1966 spustit nový projekt Maquiladora. Jeho cílem bylo zapříčinit vznik zpracovatelských závodů⁴ pro export, které by byly v severní pohraniční oblasti. Pro tyto závody bylo připraveno velké množství výhod, které zahrnovaly bezcelní přístup na veškeré vstupy a stroje, potřebné pro správné fungování určitého podniku, ale také osvobození od některých daní (Moreno-Brid, 2005).

V roce 1965 vyšel v platnost Hart-Celler Act, který rušil národně-kvótový systém, jenž platil v USA od roku 1921 a jehož základem byl určitý počet příchozích migrantů z určitých zemí. V kvótovém systému byli z legálního přistěhovalectví vyloučeni obyvatelé Afriky i Asie. Tento nový zákon vylučoval jakékoliv rozlišování imigrantů podle místa původu. Jedinou podmínkou byl maximální počet 170 000 vydaných víz pro obyvatele východní polokoule a 120 000 příchozích ze západní polokoule. Z těchto počtů navíc byli vynecháni manželé a děti amerických obyvatel a lidé, kteří přišli do USA se statutem uprchlíka⁵, např. z Kuby (Durand, 2004a).

Od začátku platnosti zákona Hart-Celler Act se ve Spojených státech amerických začal zvyšovat počet obyvatel, kteří se narodili v jiné zemi. Jejich počet se během několika desítek let zvýšil z 9,6 milionu na odhadovaných 45 milionů. V porovnání s předchozím kvótovým systémem, kdy mezi imigranty byl téměř každý původem z nějaké evropské země, od roku 1965 tvoří většinu z příchozích lidí z Latinské Ameriky. Největší skupinou jsou Mexičané, jejichž počet dosáhl k současným 11,6 milionům obyvatel (Chishti, 2015).

I přesto, že v této době již byl zrušen program Bracero, který umožňoval Mexičanům legálně pracovat v USA, jejich pohyb směrem za prací nepřestal. Mexiko,

⁴ které jsou nazývány jako maquiladory

⁵ Podle UNHCR (2016) je uprchlíkem taková osoba, která čelí ve své zemi ozbrojenému konfliktu či perzekuci

na rozdíl od předchozích let, nedostávalo velký počet pracovních víz, ale jen nepatrné množství přistěhovaleckých víz. To vedlo k růstu nelegální migrace a v průběhu let i ke stále většímu počtu deportací zpět do domovského státu (Chomsky, 2017).

Mexická vláda na tyto změny v amerických zákonech nedokázala reagovat a vybrala si raději setrvat v původním stavu a čekat, jak se dále bude situace vyvíjet. Důsledky tohoto jednání se začaly řešit až o 20 let později, kdy již museli zákonodárci Spojených států amerických zasáhnout, jelikož čelili tlaku veřejnosti, která rozjela kampaň proti „ztrátě kontroly nad svými hranicemi“ (Durand, 2004b).

Díky tomu vznikl zákon Immigration Reform and Control Act, který zlegalizoval pobyt v USA dvěma skupinám do té doby úředně neregistrovaných cizinců. První skupinou byli ti, kteří kontinuálně pobývali na území USA nejpozději od 1. 1. 1982. Tito lidé získali se svým legálním statutem i větší možnosti a mohli tak mimo jiné získat oproti těm, co přišli po tomto datu, lepší práci, která byla ohodnocena vyšší mzdou. Druhou skupinou byli zemědělní pracovníci, kteří působili v tomto sektoru minimálně 90 dní během května 1985 a května 1986 (Pan, 2010). Dále tento zákon přinesl další dva body, které měly zabránit zvyšujícímu se trendu nelegální migrace. Od této doby již je nelegální v USA zaměstnávat cizince, pobývající v této zemi ilegálně a zavedl se sankční systém pro ty, kteří tuto činnost dále provozují. Vidina zabránění budoucímu přílivu lidí bez patřičných dokumentů vedla k větším opatřením ohledně chránění mexicko-americké hranice. I přes velké plány se za tímto účelem začalo pořádně investovat až v polovině 90. let (McCabe, 2010).

V následujících letech se začalo stále víc přemýšlet nad tím jak reformovat Hart-Celler Act z roku 1965 (Briggs, 2003). Důvodem pro další reformu po tak krátké době, bylo to, že zákon z roku 1986 měl za následek velký nárůst žádostí o víza pro rodinné příslušníky a celkový počet ročně vydávaných víz již byl neudržitelný (O’Leary, 2014). Nakonec došlo v roce 1990 k schválení tzv. Immigration Act, který přinesl několik změn, převážně co se týče počtu udělených víz. Ten byl určen pro několik následujících let dopředu a pro první fiskální rok platnosti vycházel na celkových 700 000. Počet vydaných víz byl dán rozdělením do tří základních kategorií: 1) sjednocení rodin, 2) pracovní, která již počítala nejen s dělníky, ale převážně již s vysoce vzdělanými pracovníky a 3) „diversity immigration“, jedná se o víza vydávaná lidem ze zemí, které nebyly součástí předchozích migračních toků (Leiden, 1990). Zároveň došlo k další amnestii pro nelegální imigranty, a to pro děti a manžele všech lidí, kteří dostali legální status s reformou v roce 1986 (O’Leary, 2014). Od doby kdy Immigration Act začal

platit se zvýšila legální migrace do USA o 35 %. Od tohoto období se již bere masivní migrace jako stálá součást života amerických obyvatel, která bude i nadále pokračovat (Briggs, 2003).

4.3. Období liberalizace (od roku 1994)

V průběhu devadesátých let se snižováním obchodních bariér začal mexický export rychle růst. Největší rozmach zažívalo právě území v blízkosti americko-mexických hranic. Toto území bylo pozitivně ovlivněno programem maquiladora a oproti zbývajícím částem Mexika zde rychle rostly zaměstnanecké mzdy (Huffman, 2018).

Americký prezident George H. W. Bush prosazoval politiku liberalizace obchodu. Podle něj může zastavit migrační tok jen rozvoj, který vzejde ze společného volného obchodu mezi Mexikem a USA. Počítal také s tím, že by se do této dohody měla zapojit i Kanada. Během několika měsíců začala vyjednávání o zóně volného obchodu NAFTA⁶. Mexický prezident Carlos Salinas de Gortari během nich propagoval tuto dohodu v obou zemích s největším argumentem, že zamezí další migraci poskytnutím práce Mexičanům v Mexiku. Po přijetí této dohody oznámil, že se tímto aktem Mexiko stalo součástí rozvinutého světa (Bacon, 2014). Bohužel Bushův předpoklad se nenaplnil a migrace stále rostla. Díky otevřenému obchodu těchto tří velkých států začali postupně bankrotovat malí mexičtí zemědělci a jejich jedinou možností, jak získat práci, bylo odejít pracovat do USA nebo Kanady. NAFTA velice proměnila mexický agrární sektor. Ten se dříve zaměřoval na pěstování běžných a na trhu velmi levných surovin. Po přijetí dohody NAFTA se začala věnovat pozornost ovoci a zelenině, které lze prodat do zahraničí za vyšší ceny. Tím se Mexiko stalo potravinově závislým na dovozu základních potravin, jako je například kukuřice (Otero, 2011).

Dohoda o zóně volného obchodu měla velký dopad na maquiladory. Těm se během několika let zvýšil počet zaměstnávaných lidí z původních 439 000 v roce 1990 na 1,3 milionu v roce 2000. To mělo za následek také úbytek pracovních příležitostí na druhé straně mexicko-americké hranice. Jelikož mexické mzdy jsou násobně nižší než ty americké, tak se podniky přesunuly o několik kilometrů dál do pro ně levnější země. Výsledek tohoto jednání je vidět například v americkém pohraničním městě El Paso, kde během let 1993 a 2000 klesl počet pracovních příležitostí v textilním

⁶ Zkratka z anglického North American Free Trade Agreement

průmyslu na polovinu (Bair, 2003).

V průběhu devadesátých let během vlády prezidenta Billa Clintona se stal tvrdý postoj vůči nelegální migraci klíčovou částí jeho administrativy. Již během několika málo let se zvýšil rozpočet pro hlídání hranic téměř o polovinu. Tvrdý postoj je cítit již z proslovu ministryně spravedlnosti Janet Reno ze září 1994: *“Zabezpečujeme naši národní hranici, agresivně vynucujeme naši národní hranici a děláme to právě teď. Vytrváme, dokud proud přes naši národní hranici nebude snížen.”* (Bean, 1997)

Již od začátku platnosti NAFTA věřil Bill Clinton v to, že bude mít za následek zvýšení migrace v následujícím desetiletí, ale poté převáží ekonomický a sociální rozvoj Mexika, díky kterému se počet příchozí migrantů bude postupně zmenšovat (Martin, 2003). Tento předpoklad se během se během prvního desetiletí 21. století postupně začal naplňovat. Už od roku 2001 se počet nově příchozích Mexičanů zmenšuje, ale celkový jejich počet se postupně navyšoval až do roku 2007, kdy tento nárůst vyvrcholil na 12,6 milionech, což dělá z Mexičanů největší minoritu ve Spojených státech amerických. Od tohoto roku se již celkové číslo snižuje a již v roce 2011 se dostalo na hranici 12 milionů. Důvodem je stále se zvyšující množství lidí, které se stěhují zpátky do Mexika, který se již během let 2005–2010 více jak zdvojnásobilo na 1,4 milionu z 640 000 v letech 1995–2000⁷. Mezi stěhujícími se do Mexika ale nejsou jen lidé, kteří se tam vrací, ale i jejich děti, které se narodily nebo alespoň vyrůstaly v USA. Dobrou zprávou je, že se v poslední době snižuje převážně počet lidí, kteří nemají vyřízené potřebné dokumenty pro legální pobyt v USA (Passel, 2010).

⁷ Vychází z odhadu vytvořeného Pew Research Center na základě několika socioekonomických charakteristik ze sčítání obyvatel v letech 2000-2010

Tabulka č. 1: Vývoj počtu mexických migrantů v USA v období od 1940 do 2016

Rok	Počet mexických migrantů v USA
1940	357 800
1950	451 400
1960	575 900
1970	759 700
1980	2 199 200
1990	4 298 000
2000	9 177 500
2010	11 711 100
2016	11 573 700

Zdroj: Migration Policy Institut, 2018

Z historie několika posledních desítek let bylo zjištěno, že na migraci se z velké části podílely oba zmíněné státy svými migračními zákony. Velký nástup migrace započal již na začátku tohoto období, kdy USA trpělo nedostatkem pracovních sil v zemědělství a bylo pro ně výhodné lákat Mexičany na práci v jejich státě pomocí programu Bracero. Když tento přínos pominul, byla tato dohoda ukončena a začalo ze strany USA početní omezování ročně vydaných víz. Tím se v průběhu let zvýšil trend nelegální migrace. Dlouhou dobu tento fakt oba státy opomíjely. Ve Spojených státech amerických se pustili do řešení až v 80. letech po nátlaku veřejnosti. Ve velmi krátkém období vyšlo v platnost několik zákonů, které zvýšily počet migrantů s náležitými vízy. Poslední velkou změnou byl přístup k dohodě NAFTA, která byla přijata pro lepší ekonomický rozvoj obou zemí. Ten má v posledních několika letech pozitivní dopad na snížení počtu migrujících Mexičanů do USA.

5. Příčiny návratové migrace

Důvody proč lidé migrují a jak tento fenomén probíhá, se různí. V průběhu výzkumu migrace došli teoretikové k několika teoriím, které ji vysvětlují. Tato část bakalářské práce seznamuje čtenáře s několika vybranými teoriemi migrace. Ty nejdříve vysvětlují motivy migrantů emigrovat do jiné země. Poté je vysvětleno, jaký má každý z těchto přístupů pohled na to, proč se tito lidé chtějí vrátit zpět do svých původních komunit. Na konci této kapitoly bude zjištěno, co dalšího stimuluje Mexičany k návratu z USA do Mexika.

5.1. Migrační teorie

5.1.1. Teorie push a pull faktorů

Jako první popsal tuto teorii Everett S. Lee (1966). Rozdělil vliv ovlivňující migraci do dvou skupin. Prvními jsou push faktory, které nutí člověka opustit místo, které obývá. V naší historii můžeme najít spoustu těchto faktorů, které dohnali obyvatelstvo přesunout se na bezpečnější místo. Jednalo se například o důsledky přírodních katastrof, ale i války, nebo změny náboženské situace ve své zemi. Pull faktory naopak obyvatelstvo lákají odstěhovat se za lepšími životními podmínkami. U tohoto typu migrace převažují jako hlavní příčiny vidina lepších pracovních příležitostí, žití ve svobodnější společnosti, nebo spojení s rodinou a přáteli. V lidském rozhodování o tom, jestli migrovat hraje často roli kombinace obou typů těchto faktorů. Everett S. Lee také definoval za jakých podmínek může docházet k návratu lidí, kteří na základě těchto faktorů migrovali do jiných oblastí. Říká, že v průběhu času se tyto faktory mohou měnit. Migrantů jsou si těchto změn v místech svého původu vědomi a láká je se vrátit zpět (Lee, 1966).

5.1.2. Neoklasická teorie

Neoklasická teorie za hlavní důvod migrace považuje geografické rozdíly v pracovní nabídce a poptávce. Výsledný rozdíl ve výši mzdy, který existuje mezi dvěma regiony má za následek pohyb pracujícího obyvatelstva z míst, kde je již nedostatek nových pracovních míst a nabízí se tam nízké mzdy do oblastí s vyššími nabízenými mzdami a větší nabídkou práce (Lewis, 1954).

Přístup neoklasické teorie je mikroekonomický⁸. Za předpokladu, že emigranti mají plný přístup k informacím, očekávají že jdou přímo tam, kde jim bude umožněno být co nejvíce produktivními a budou schopni tam mít velmi vysoké mzdy. K naplnění jejich snu může dojít, ale záleží na tom, jaké mají specifické dovednosti a jestli je dokáží prodat na novém pracovním trhu, do kterého přicházejí (de Haas, 2008). I po naplnění veškerých očekávání a zvýšení svého osobního bohatství má tato migrace na dotyčné osoby několik negativních dopadů. Již od svého rozhodnutí jsou vystaveni velkým výdajům, které by měli převážně pokrývat náklady na cestu do cílové země, ale také jim pomoci k co nejlepší integraci⁹. Další vlivy mohou mít psychologický charakter, jelikož emigranti ze svého osobního rozhodnutí opouštějí svoji rodinu a přátelé (Stojanovič, 2011).

Přístup neoklasické teorie k návratové migraci je založen na osobním selhání migrujícího jednotlivce (Cassarino, 2004). Tato teorie¹⁰ totiž říká, že lidé se vrací do své původní země, protože v té hostitelské selhali, jelikož si tam nedokázali najít práci anebo vydělávají velmi malé peníze. Lidé se stěhují do cílové země s úmyslem usadit se, ale mají vysoká očekávání budoucích benefitů, které by jejich emigrace měla. U této teorie je velmi důležitá úroveň vzdělání, protože lidé kteří jsou více vzdělaní mají větší přístup k informacím a tak dokáží lépe odhadnout, jaký život je v nové zemi čeka. Jestliže se tato hypotéza správná a dochází k ní i v praxi, tak to znamená, že mezi navrátilci je mnohem vyšší část těch, kteří mají v USA malé nebo žádné výděly. Oproti tomu migranti, kteří získají dobře placenou práci nemají tendence se vracet (Reyes, 1997).

5.1.3. Nová ekonomie pracovního trhu¹¹

NELM mění pohled na migraci z hlediska individuální závislosti na vzájemnou závislost. Hlavním argumentem pro tuto změnu je, že jednotlivci nejsou ve svém životě izolováni, aby rozhodovali jen sami za sebe, ale o migraci rozhoduje větší okruh lidí, což jsou většinou celé rodiny nebo domácnosti. Tyto skupiny lidí dokáží na rozdíl od jednotlivců lépe diverzifikovat své celkové příjmy a tím minimalizují rizika spojená s výpadkem příjmu. Mezinárodní migrace je vnímána jako jedna z možností, jak zmenšit

⁸ Je zaměřen na chování jednotlivce

⁹ např. sžití se s novou kulturou a s novým jazykem

¹⁰ neoklasická teorie návratové migrace je též nazývána Disappointment theory (Arce a Mahia, 2012)

¹¹ pro tento název se zažila zkratka NELM z anglického New theory of labour migration

příjmová rizika pro celou domácnost. Remitence hrají v této teorii na rozdíl od neoklasické velkou roli v motivaci emigrovat. Díky nim se daří stabilizovat rodinný příjem a mohou tak překonávat různé tržní překážky a investovat do produktivnějších aktivit, které vedou k lepší kvalitě života (Stark, 1985).

Tento přístup vysvětluje, že lidé migrují do zahraničí jen dočasně. Jejich hlavním motivem bývá získat dobře placenou práci. Z ní poté buďto posílají domů remitence, anebo si šetří na předpokládaný návrat. Již před migrací mají jasně položený cíl, jak moc si chtějí vydělat. Ve chvíli jeho dosažení se začínají chystat na návrat domů. To ukazuje, že NELM nebere návrat jako selhání, ale spíše jako úspěch. Tito lidé se vrací, protože si splnili svůj příjmový cíl. Díky tomu je v tomto přístupu návrat konečnou fází předem stanoveného plánu (Constant, 2002).

5.1.4. Teorie světového systému

Stoupenci teorie světového systému mají za to, že migrace je výsledkem kapitalismu. Kapitálové investice, které míří do rozvojových zemí, v nich způsobují mnoho změn. Typicky se jedná o nákup půdy, těžbu surovin či zavádění nových technologií, které jsou pro malé farmáře často likvidující. Rychle se měnící prostředí, které je postaveno na vykořisťování původních obyvatel má podle tohoto přístupu za následek přesun populace z tradičního usídlení do nových oblastí (Wallerstein, 1974).

Podle tohoto přístupu je velmi pravděpodobná migrace mezi bývalými koloniálními mocnostmi a jejich koloniemi. Zapříčiňuje to souběh několika faktorů, díky nimž jsou si tyto země i v současné době blízké. Díky své společné historii používají i teď stejný jazyk. Jsou rovněž propojeny kulturně a mají mezi sebou dobré komunikační vazby. Tento trend je v několika posledních letech prohlubován v návaznosti na stále větší globalizační procesy (Palát, 2014). Podle dostupných akademických zdrojů bylo zjištěno, že tato teorie dosud s návratovou migrací nepracuje.

5.1.5. Teorie migračních sítí

Na rozdíl od předchozích teorií tato nezkoumá, proč migrace vzniká, ale zaměřuje se na výzkum toho, jaký má průběh. Je založena na propojených sociálních vazbách, které propojují současné i již bývalé migranty a nemigranty. Velmi se poukazuje na důležitost diaspor, u kterých jsou v současné době s pomocí rychlého technologického rozvoje urychleny možnosti komunikace s domovskými zeměmi. Podle této teorie má migrant v cílové destinaci již kontakty na lidi, ze své komunity. Z této výhody těží ihned po příjezdu, kdy mají podporu v nalezení ubytování či vhodné práce (Taylor, 1986).

Migrační sítě sice vznikají za účelem pomoci novým migrantům při jejich první cestě do rozvinutější země. Zároveň ale způsobují, že tato migrace bude i nadále pokračovat. Když už se takováto síť v cílové zemi vytvoří a pořádně rozvine, tak má za následek vznik tzv. dceřiných komunit¹². V nich chtějí migranti většinou zůstat a nejsou motivováni se vrátit zpět do své rodné země. Tato teorie říká, že návrat je možný, ale jen po kratší době, než se vytvoří pevné vazby v nově vznikající komunitě (Reyes, 1997).

5.2. Další příčiny návratové migrace

Jelikož ne vždy lze rozhodování migrantů přímo spojit s jednou z migračních teorií, tak v následujících odstavcích budou probrány další stimuly, které mohou Mexičanům při svém rozhodování pomoci. Tyto faktory nemohou být aplikovány na celou skupinu migrantů. Jsou více individuální a záleží tak na tom, co se v životě migranta právě děje. Tyto faktory mohou být nazývány jako osobní, jelikož se jedná o rodinné důvody či zdraví tohoto určitého jedince. Dále můžou chování lidí ovlivňovat strukturální příčiny, mezi které se řadí ekonomická situace v určitých přijímacích i vysílacích zemích. Pro tuto práci byly vybrány takové příčiny návratu, které byly zdokumentovány přímo na mexických navrátilcích.

¹² Ty vznikají v hostitelských zemích sjednocením skupiny migrantů sdílejících společné vlastnosti (např. jsou původem ze stejné země).

Tabulka č. 2: Důvody návratové migrace do Mexika v období ze sčítání lidu pro období 2009-2014

Důvod návratu	Počet navrátilců
Nedostatek práce v USA	180 000
Ukončení studia	105 000
Návrat k rodině	468 000
Deportace	70 000
Zájem o studium či práci v Mexiku	44 000
Vypršení platnosti víz	25 000

Zdroj: ENADID, 2015

5.2.1. Strukturální příčiny

Rozhodnutí o návratu často podmiňuje poměrování ekonomických zisků, které se dají v USA se sociální a emoční cenou, kterou migranti platí ve formě odloučení od rodiny, přátel a domovské komunity. Dokud je pro tyto lidi výhodnější ekonomický zisk, tak zůstávají v USA. Proto je velkým měřítkem ekonomická situace v hostitelské, ale také vysílací zemi (Lindstrom, 1996).

Velkým podnětem pro návrat do Mexika se stala ekonomická krize, která započala v září roku 2008. Již od jejího vypuknutí se rychle zvyšovala nezaměstnanost mezi imigranty a to napříč všemi odvětvími (Sánchez, 2016). Mexická banka ve své výroční zprávě za rok 2009 informuje o dopadu ekonomické krize na Mexičany žijící v USA. Píše se v ní o tom, že během doby od začátku krize do konce první poloviny roku 2009 ztratilo práci 608 306 Mexičanů (Banco de Mexico, 2010). Zároveň bylo zjištěno, že Mexičané jsou nejhůře placenou minoritou v USA. Tato ekonomická krize také silně zasáhla Mexiko. To se již v druhé polovině roku dostalo do silného hospodářského oživení, kterého bylo dosaženo především silnou zahraniční poptávkou po mexických výrobcích. Tato krize v důsledcích nezapříčinila masový návrat Mexičanů do svých komunit, ale ekonomická stagnace, kterou si v posledních letech prochází USA, zapříčinila současný postupný růst vracejících se lidí do Mexika. Jelikož většina z těch,

co se vrací z těchto důvodů, se stěhovala jen kvůli práci a vyšším výdělkům, tak nemají problém najít si práci i v Mexiku. Jejich hlavní životní motivací je zabezpečit svojí rodinu, a tak se nebojí pracovat v sektorech, které jsou charakteristické svou pružností, ale také nebezpečností práce (Sanchéz, 2016).

5.2.2. Osobní důvody

Velmi silným motivem pro návrat do Mexika je stesk po domově. I vzhledem k tomu, že migranti začínají vnímat zhoršující se podmínky pro jejich život v USA bývají více nostalgičtí nad jejich původním místem pobytu a tamější komunitou. S nimi bývají tito lidé často v kontaktu již od přestěhování se do USA, jelikož tam mají své rodiny. Zároveň se cítí lépe, když tráví svůj čas s lidmi, se kterými sdílí více společných kulturních hodnot. V návaznosti na to, pak tvoří ve Spojených státech amerických komunity, ve kterých mají většinu svých vztahů. V této kategorii je začleněno mnoho důvodů, které mají, co dočinění se vztahy v rodině. Příčinou k návratů do Mexika, mohou být rodinné problémy, kdy se například dotyčný člověk musí postarat o své stárnoucí rodinné příslušníky. Rovněž i zde dochází ke spojování rodin, které známe již z předchozí kapitoly, která představila některé historické programy USA. V tomto případě se migrant dobrovolně vrací zpět do Mexika buď kvůli deportaci části rodiny, nebo kvůli připojení se k rodině, od které dříve odešel. Dalším motivem k návratu z rodinných důvodů je úmysl se oženit a založit v Mexiku svou rodinu (Hazán, 2014).

K urychlení návratu do Mexika může mít také zdraví migrantů žijících v USA. Dlouhodobé nemoci nebo složitější zranění vyloučí dotyčné osoby z možnosti pracovat, což je největší motivace, kterou při rozhodování o emigraci tito lidé měli. Zároveň je pro ně americká lékařská péče velmi často nedostupná. Po návratu do Mexika se setkávají s naprosto jiným a pro ně často lepší prostředím pro uzdravení. Dostupnost lékařské péče se v Mexiku v poslední době rychle zvyšuje. Je to dáno především zavedením univerzální lékařské péče v roce 2012. Z důvodu, že tento zákon je ještě celkem čerstvý, se očekává s narůstající relevantností této příčiny k návratu do Mexika.

Ačkoliv by se dalo očekávat, že lidé se budou v těžkých zdravotních situacích vracet zpět do rodinného zázemí, které jim poskytnou náležitou podporu, tak se jedná špatný předpoklad. Na vzorcích migrantů pohybujiících se napříč zeměmi Evropské

Unie bylo zjištěno, že se tito lidé při těžkých nemocech domů nevrací, jelikož i ve své nové zemi mají kvalitní a lehce dostupnou lékařskou péči (Arenas, 2015).

5.2.3. Deportace

V posledních několika letech se počet deportací náramně zvyšuje. Během let se velmi měnilo zaměření amerických restriktivních politik podle pohlaví nelegálních migrantů. Tanya Golash-Boza (2013) mimo jiné popisuje náhled na deportace, co se týče pohlaví. Říká, že zatímco do 90. let minulého století byly deportovány převážně ženy, protože zatímco muži pracovali, tak ony byly v americké společnosti vnímány jako neproduktivní část obyvatel. Tento postoj mezi lidmi vydržel až do 11. září 2001. Nejen velký strach z terorismu, ale také zvyšující se nezaměstnanost převážně mezi muži, která byla umocněna finanční krizí a ekonomickou restrukturalizací byly důsledky absolutního otočení v přístupu k deportacím. Jejich počet velmi výrazně rostl celou vládu prezidenta George W. Bushe a tento trend pokračoval i za jeho nástupce Baracka Obamy. Během stejného období se také proměnil poměr lidí zadržených a vrácených ihned u hranic, což dříve představovalo většinu odsunutých migrantů k deportacím z důvodu nedodržování zákonů Spojených států amerických (Golash-Boza, 2013).

V současné době je snaha zadržet a deportovat cizince nezákoně pobývajících v USA spíše politikou DHS¹³, která má za úkol odradit další potenciální migranty před překročením hranic. Primární představou je, že pomocí kriminalizace a zadržení ne-občanů¹⁴ se vyřeší zpráva pro možné budoucí migranty, kteří by chtěli překročit státní hranici bez potřebných dokumentů. Toto americké úsilí má velký vliv na obyčejný život migrantů, ale i amerických občanů. Spousta z nich je zastavována policií, která se jich vyptává na jejich imigrační status. Toto chování se přesouvá na obyčejné obyvatelstvo, jež je navyklé na určité předsudky k latinoameričanům. Ti mají menší šance získat v USA zaměstnání už jen kvůli svému původu. (Inda, 2013).

Region v okolí hranic mezi Mexikem a USA se během několika let, kdy se zvyšuje počet deportací, radikálně změnil. V jejich blízkosti vzniklo prostředí pro ty, co sice byli vyhoštěni z USA, ale zároveň čekají na nejbližší možnost se tam znovu vydat. Tito lidé mohou takto žít i několik let, než se jim naskytne příležitost znovu emigrovat. Pro tuto

¹³ Ministerstvo vnitřní bezpečnosti Spojených států amerických, v originále Department of Homeland Security

¹⁴ Z anglického non-citizen

skupinu obyvatel je velmi složité se začlenit do společnosti, ale i nalézt si práci (Masferrer, 2012).

Seznámili jsme se s vybranými teoriemi, které nám vysvětlili, že migranti mohou mít spoustu motivů k migraci. Podle neoklasické teorie migrují lidé čistě za zvýšením svého osobního bohatství a vracejí se jen v případech, kdy jim tento záměr nevyjde. Naproti tomu NELM vysvětluje migraci jako předem promyšlený akt, který je probrán s celou rodinou. Hlavním stimulem zde je pomoci vlastní domácnosti diverzifikovat příjmy. Teorie světového systému považuje migraci za důsledek světového trhu. Ten je postaven na kapitalistických základech, kdy velké korporace svým jednáním nepřímo vyhánějí tradiční obyvatelstvo k hledání si nového domova, ve kterém budou mít možnost se uplatnit. Poslední velká teorie, která zde byla popsána je založena na jiné výzkumné otázce, než všechny 3 předchozí. Na místo „z jakého důvodu lidé migrují?“ se teorie migračních sítí ptá na „jaký průběh má tato migrace?“. Vysvětluje důležitost napojení na své vlastní komunity, a to jak ve vysílací, tak také v přijímací zemi. Dále bylo prozkoumáno, jaké specifické podněty mají na mexické migranty vliv při rozhodování o návratu. Zde došlo k seznámení určitých událostí, které tyto občany povzbuzují v jejich rozhodnutí. Na konci kapitoly bylo zjištěno, že ne všichni se vrací do Mexika dobrovolně a dochází zde k velkému počtu deportací. Ty mají v současné době velký vliv na proměnu celého pohraničního regionu.

6. Dopady návratové migrace

V následující kapitole této práce bude probíráno, jaký vliv má příchod navrátilců zpět do Mexika. Bude zjištěno, jaký dopad, má jejich návrat na rozvoj v komunitách, ve kterých bydlí i v celém Mexiku. Zde budou popsány jak ekonomické, tak kulturní změny, jenž s sebou navrátilci přinášejí. Zároveň tato kapitola informuje i o osobních změnách, které doprovází migranty po jejich návratu domů. V této části kapitoly bude popsána kvalita jejich života nebo dopad na jejich zdraví.

6.1. Vliv na rozvoj Mexika

John Cromartie (2015) popisuje jak migranti, kteří se vrací do svých původních komunit, stimulují růst lokální ekonomiky. Začíná to již tím, že když se vrátí tak, aby se mohli usadit, musí si koupit dům. Poté pomáhají zvýšit poptávku po zboží v místních obchodech a podporují tím rozvoj celé komunity. Nejvíce bývají ovlivněny jejich návratem malá města, specificky ta, která se potýkala v poslední době s úbytkem obyvatel. Zde docházelo ke stárnutí obyvatelstva a tím i začali odcházet do důchodu lidé, kteří byli pro život v těchto komunitách velmi důležití (např. doktoři). Navrátilci, kteří emigrovali za účelem získat lepší vzdělání a k tomu získat i praktické zkušenosti vyplňují po svém opětovném příchodu ve své oblasti vysoké pozice¹⁵. Zároveň je mezi lidmi se zkušeností v USA spousta samostatně výdělečných obyvatel. Ti se často vrací do svých rodin, aby navázali na své předky a pokračovali v práci na rodinné farmě. Pro začínající podnikatele je velkou výhodou, že ceny za pronájmy jsou oproti těm, které znali v USA velmi levné. Proto také po svém návratu mohou vyplnit již prázdné obchody bez náležitého využití. Často tito lidé pracují na obnově a zkrášlení místních projektů, tak aby byly prospěšné místní komunitě (Cromartie, 2015).

Zkušenosti s prací v zahraničí pomáhají lidem v jejich podnikatelských začátcích. Získáváním praktických dovedností, ať jsou technické nebo sociální se dostávají do konkurenční výhody v porovnání s nemigranty. To společně s postupným šetřením peněz z vyšších amerických mezd vede k úspěšnému startu v jejich podnikatelské kariéře, ke které se uchylují po svém návratu (Hagan, 2016).

¹⁵ např. jako doktoři, právníci, bankéři nebo učitelé

Lidé, kteří mají zkušenosti s migrací, disponují oproti ostatnímu obyvatelstvu větším obnosem peněz. To vytváří v místech, kde dochází k návratům větší nerovnosti mezi jednotlivými občany. Jelikož na těchto územích žijí lidé, kteří jsou ochotni více zaplatit, tak se zde zvyšují ceny, a to především pozemků a nemovitostí. Tyto změny vytvářejí tlak na nemigrantské obyvatelstvo, které vidí, jaké výhody si rodiny s migrujícím členem užívají. Je to pro ně velká motivace vyslat jednoho z jejich členů emigrovat na nějaký čas také, aby zajistili své domácnosti podobnou úroveň. Migranti, kteří následují navrátilce, mají lepší podmínky pro migraci. Jsou schopni si od těchto lidí zajistit informace o pracovní migraci, aby nemuseli stejně jako oni jít do neznáma. Společně s nárůstem počtu migrujících, klesá cena spojená s touto migrací (Lindstrom, 2010).

Jedním z hlavních dopadů návratové migrace je doplnění vysoce vzdělaných lidí v zemi původu. Vyšší míra vzdělání začíná již při prvních myšlenkách o migraci, kdy se potenciální emigranti chtějí vzdělávat, protože doufají, že se poté přestěhují do zahraničí. Ti, kterým se tento sen splnil a po určité době v USA se chtějí vrátit, jsou pro mexický stát nejlepším přínosem v nárůstu produktivity. Nejen, že jsou navrátilci vzdělanější již z dřívějších dob, ale v o mnoho vyspělejší ekonomice nabyli dostatečných dovedností a informacemi o nových technologiích, které by šly využít i v Mexiku. (Lowell, 2001).

Navrátilší Mexičané mají na pracovním trhu výhodu, protože přicházejí s lepším lidským kapitálem¹⁶, než lidé kteří žijící stále v Mexiku. I přes tento velký potenciální přínos je pro zaměstnavatele ve vesnických oblastech více důležité mít navázané sociální vazby na zdejší komunity. Pro úspěšnost v přijímacím řízení do nového zaměstnání je důležitá i geografická poloha. U hranic s USA je menší šance pro přijetí navrátilšího Mexičana, než pro Mexičana se stejnými charakteristikami, který na tomto území žije celý svůj dosavadní život. U hranic se tak setkáváme s fenoménem, kdy se sice lidé vrátí do své země, ale pracovat stále jezdí do USA. Tento efekt se se vzdáleností od hranic postupně obrací a v centrální části Mexika je již brána skutečnost, že uchazeč má zkušenosti s prací v USA brána jako výhoda. Ve vnitrozemí zaměstnavatel má větší šanci, že se jeho zaměstnanec nerozhodne znovu odejít do USA kvůli vzdálenosti, kterou by musel urazit (Gitter, 2008).

Migrace do USA je propojena se snížením možnosti, že po návratu budou navrátilci součástí nejchudší vrstvy obyvatelstva a zároveň se jim zvyšuje možnost

¹⁶ který nabyly ze zkušenosti s prací v hostitelské zemi

patřit do té vyšší a bohatší skupiny. Navíc se předpokládá, že tato lepší životní úroveň ovlivní i kvalitu života v průběhu jejich posledních let života. Tento vyšší životní standart může být dosažen několika způsoby. Tím nejzákladnějším je nákup domu, který je hlavní měrnou hodnotou bohatství mezi starším obyvatelstvem v Mexiku. Migranti si mohou tuto investici dovolit vzhledem k vysoké peněžní částce, kterou disponují po svém návratu. Dále se může jednat o posílání remitencí od lidí, se kterými navázali v USA vztahy a chtějí se navzájem podporovat (Wong, 2007).

Po určité době, kterou migranti strávili v USA, si navykli žít podle jiných životních standardů. Mnohdy se jedná o lepší hygienické návyky, na které si během svého pobytu navykli. Po svém návratu čelí úplně jiným podmínkám. Jeden z největších problémů je vidět při prodeji masa. To je celé vystavené na nedostatečné chladicím místě. Migranti se snaží své zkušenosti předat do míst, která těmito nedostatky trpí, a pomáhají tak ke zlepšování kvality prodávaného zboží. Jedná se o naučení místních obyvatel na běžné americké spotřebitelské chování, zahrnující požadavek na maso balené a dostatečně chlazené. Mezi další trend, který je pozorován, patří požadavek na obchody, nabízející více druhů produktů na jednom místě. Tyto požadavky od navrátilců vytváří v mexických obcích zcela nový životní styl (Pérez, 2010).

Jesús Varela Pérez (2010) popisuje další výrazný jev, který přichází s návratem migrantů domů, je přenos americké kultury do Mexika. I když se tito lidé snaží dodržovat mexické tradice a zvyky, tak postupným představováním toho, co zažili v USA, přispívají k postupné proměně mexické kultury. To je znát i během oslav vánočních svátků. Vedle tradičních oslav, které se v Mexiku v této době pořádají, se v Mexiku objevuje americký Santa se svými soby. Tento fenomén se netýká všech navrátilců, jelikož spousta z nich chtějí držet svých tradičních oslav. Někteří však mají tendence během této doby ukazovat jak se žije a slaví svátky v USA a během Vánoc si zdobí své domy světly. Dalším svátkem, který čelí změnám je svátek mrtvých¹⁷. Mexickou tradicí je během tohoto svátku nosit s sebou lebky, či si je rovnou na sebe namalovat. S průnikem informací ohledně amerického Halloweenu se Mexičané začínají převlíkat do různých kostýmů¹⁸ a děti chodí s malými dýněmi po domech žádat o sladkosti. Tyto změny reagují na potřebu navrátilců a odkazují na jejich migrační historii (Pérez, 2010).

¹⁷ Ve španělštině Día de Muertos

¹⁸ např. čarodějnic

Návratová migrace má v Mexiku velmi pozitivní vliv na voličskou účast při volbách. Lidé, kteří se vrací do svých rodných měst, mají velký potenciál znovu probudit v místních komunitách zájem o veřejné dění. To se dá nejlépe ukázat na vyšší voličské účasti v oblastech, kde k návratům dochází. Mezi těmito obyvateli také dochází k větší politické angažovanosti i v období mezi volbami a přidávají se do různých občanských sdružení nebo se také účastní různých demonstrací. Zároveň bylo zjištěno, že migranti žijící v USA a posílající svým rodinám remitence, mají na volební účast absolutně opačný efekt a platí zde, že čím více remitencí lidem přijde, tím menší mají zájem o to účastnic se voleb (Waddel, 2015). Se starostí o veřejné dění přichází i rozhodnutí sám kandidovat na nějakou veřejnou funkci. V těchto snahách jsou bývalí migranti velice úspěšní a pro příklad ve státě Michoacan měli v letech 2002 a 2004 37% zastoupení z celkových 113 starostů (Fox, 2005).

6.2. Vliv na osobní život návratců

Zatímco lidé vracící se do městských částí pobývají ve velmi podobném typu budov jako jejich v Mexiku trvale žijící spoluobčané, tak v rurálních oblastech je vidět velký rozdíl v kvalitě domů, ve kterých tito lidé bydlí. Tyto domy mají oproti domům nemigrujícího obyvatelstva velké výhody, již formují kvalitu života v těchto oblastech. Mezi přínosy těchto staveb patří například podlahy, které již nejsou vytvořené jen z hlíny, jak lze stále na mexickém venkově často vidět a také je jejich součástí kohoutek na vodu i kanalizační systém. Tyto rodiny mnohem častěji vlastní domácí spotřebičem jako jsou lednice, pračky, počítače nebo televize. K těmto rozdílům vede několik faktorů spojených s návratovou migrací. Prvním je čistě obnos peněz, které rodiny mají z předchozích remitencí nebo již přinesených úspor. Dalším je fakt, že do USA migruje ne úplně nejchudší obyvatelstvo, které by si tuto cestu nemohli dovolit. Z toho vyplývá, že migranti vracící se ze své zkušenosti v USA mohli být ve své komunitě bohatší již před svým odchodem. Posledním z těchto faktorů bývá výběr místa návratu. Někteří lidé poté, co se rozhodli bydlet v jiné oblasti, než je jejich domov, si po návratu vybírají mezi více prosperujícími oblastmi s větší kvalitou budov (Leal, 2016).

Vyšší mzdy, které jsou poskytovány migrantům v USA, nemají za následek jen jejich lepší ekonomickou situaci, ale tito lidé mají po svém návratu také větší šanci na uzavření sňatku. Potenciální partneři jsou vzhledem k nově nabytému finančnímu bohatství z USA pro své protějšky atraktivnější. Muži jsou v americkém prostředí

vystavení jinému pohledu na finanční zabezpečování rodiny, než na který byli z Mexika zvyklí. V USA se žena více podílí na rodinném příjmu než v Mexiku. Po svém návratu by chtěli zavést tento model i do svých budoucích rodin a podřizují tomu i výběr partnerky. V oblastech, ze kterých pochází nejvíce vracejících se migrantů, dochází k nedostatku partnerek, které by splňovaly tyto vyšší mužské nároky. Tím na sebe ale vytvářejí velmi velký tlak a při hledání vhodné potenciální manželky se dokonce stěhují mimo svůj region (Choi, 2008).

Migrace má také mnoho negativních vlivů na lidské zdraví z dlouhodobého hlediska. Jedním z hlavních příčin je vystavení se stresu v průběhu migrace. Jacqueline Marie Torres (2001) říká, že to způsobuje především diskriminace v cílové zemi, pracovní vykořisťování a dlouhodobé odloučení od rodiny. Na druhou stranu tito lidé mají po svém návratu mnohem více finančních prostředků než nemigrující obyvatelstvo. Z toho důvodu si mohou dovolit zaplatit nadstandardní zdravotní péči a zároveň mají vyšší životní úroveň. Ta může ve spoustě případů znegovat negativní vlivy migrace¹⁹, kterým mohou být někteří migranti vystaveni, jelikož vyšší kvalita života má přímý vliv na fyzické i psychické zdraví (Torres, 2001).

Bylo zjištěno, že mezinárodní migrace mezi USA a Mexikem je jednou z hlavních příčin šíření nákazy AIDS do venkovských oblastí v Mexiku. Migranté žijící ve Spojených státech mají mnohem více sexuálních partnerů než usazení mexičtí obyvatelé mající rodiny. V současné době má 10 % ze všech nemocných AIDS určitou historii s bydlením v USA (Bhatt, 2012).

Navrátilci, kteří přicházejí z USA zpátky do svých domácností, mají velký vliv na formování života v komunitách. Lidé, kteří nabrali spoustu zkušeností během svého života v zahraničí, často vykonávají vysoké funkce. Pracují na velmi vážených profesích, kterých je v lokalitách spojených s migrací velký nedostatek. Také se mohou pustit do podnikání a ve svých obchodech tak nabízet práci i nemigrantům. Zároveň jsou tito lidé úspěšnější i v osobním životě. Z vydělaných peněz si mohou dovolit vlastnit lepší nemovitosti než nemigranté. Jelikož bydleli dlouho dobu v úplně jiné zemi s odlišnou kulturou, tak mají tendence si tuto kulturu přinášet s sebou a rozšiřovat ji i v Mexiku.

¹⁹ Může se jednat např. o deprese či chronické nemoci

7. Mexické programy

V poslední velké kapitole této práce dojde k prozkoumání programů, které uvedla v platnost Mexická vláda ať již sama, nebo ve spolupráci s mezinárodní organizací IOM. Ty by měli mít za následek zpětný příchod původního obyvatelstva. Bude zde popsáno, jak tyto programy fungují, co lidem nabízejí, a hlavně jaký mají vliv na návratovou migraci.

7.1. Assisted Voluntary Return and Reintegration

AVRR²⁰ je program organizace IOM, jehož hlavním cílem je pomoci s opětovným začleněním navrátilců do zemí jejich původu. Pro úspěšnou realizaci těchto programů je důležité zapojení jak vracejících se migrantů, tak vlád zemí, do kterých se vrací. Tyto programy jsou velmi důležité pro migranty, kteří se chtějí vrátit, ale nemají na to dostatečné prostředky (IOM, 2018).

Mexická vláda se k AVRR připojila v roce 2005. Od té doby se tato spolupráce její jako jedna z nejlepších, které IOM na těchto program mají. Do roku 2012 pomohl tento program více než 8000 migrantům. Těmto lidem je poskytováno bezplatné poradenství, které jim má pomoci při návratu. Dostanou pomoc při vydávání cestovních dokladů, a jelikož nemají dostatek peněz, tak je jim i proplacena letenka zpátky do Mexika. V průběhu celého procesu mohou také využívat bezplatné linky, aby mohli být v kontaktu se svojí rodinou (IOM, 2012).

7.2. Programa Paisano

Každý rok se před Vánoci vrací značná část mexických migrantů domů za svými rodinami. Dříve měli tito lidé obtížné podmínky, jelikož jim mexické úřady tento návrat znepříjemňovaly. Programa Paisano jim dodává srze letáčky informace o jejich právech, povinných poplatcích a procedurách, jak se dostat do Mexika i se svým americkým vozidlem. O programu se migranti mohou dozvědět také v rámci reklam, které platí mexická vláda a jsou vysílány v televizi. Druhou částí tohoto programu je bezplatná linka, která zprostředkovává pro migranty informace a zároveň vyřizuje jejich stížnosti. Ve výsledku je tento program silně nízkonákladový, a přitom velmi

²⁰ Zkratka z anglického názvu programu Assisted Voluntary Return and Reintegration

efektivní proti zneužívání navrátilců státními úředníky²¹ (Latapí, 2009). Zároveň je tento program zaměřen na koordinaci mezi mexickými a americkými institucemi. Ty v období, kdy dochází k těmto návratům, proměnily své kalendářní rozvrhy, tak aby byly v souladu s touto migrací. Děje se tak nejvíce v migračně nejvytíženějších amerických oblastech. Zdejší školy se snaží co nejlépe vyhovět svým studentům. Po zimních prázdninách pro ně zkouší zajistit, aby se jejich absence nepočítala, a to až do doby dvou týdnů po konci tohoto volna (Brittain, 2005).

7.3. Tres por uno program

Roku 1993 se zástupci státu Zacatecas rozhodli pro vyzkoušení programu, který by motivoval lidi, kteří odešli pracovat do vyspělejších zemí zasílat svým rodinám remittance. Zároveň je chtěli motivovat tím, že mohou být součástí komunity, která se podílí na rozvoji obcí v tomto státě. Na tomto základě byl spuštěn Dos por uno program, který sliboval, že za každý dolar zaslaný v rámci remitencí nebo přímo investovaný v místě původního bydliště, bude darován další dolar pro vyšší rozvoj těchto míst. Po velkém úspěchu se tento program dočkal přejmenování na Tres por uno program, což naznačuje zvýšení vládního příspěvku na 3 dolary z každého zaslaného dolaru a roku 2001 byl rozšířen na celé Mexiko (García Zamora, 2005).

I po převzetí programu přímo centrální vládou zůstal program v rukou vlád jednotlivých mexických států. Ty tak stále mohou přímo cílit investice na projekty v místech, odkud odchází velký počet lidí do zahraničí (Simpser, 2015). Investice do lokálních projektů mají důležitý význam pro malá města, ve kterých se realizují. Zlepšování infrastruktury má pozitivní dopad na komunity, které byly dříve izolované od velkých měst. Na rozvoj infrastruktury navazuje i lepší veřejná doprava. Peníze také míří na čištění odpadní vod, elektrifikaci a lepší dostupnost lékařské péče pro lidi žijící v komunitách. Vedlejším přínosem je vytváření nových pracovních míst v oblastech, kde bývá velká nezaměstnanost. I vzhledem k velké decentralizaci tohoto programu je dbáno na transparentnost. Je vyžadováno vytvářet na každý plánovaný projekt rozpočet, kde bude u všech položek zřetelné, kam investice míří. Často jsou vytvářeny lokální komise, které mezi obyvateli propagují možnost participace na

²¹ Latapí popisuje praktiky některých úředníků, kteří vyžadují mnohem např. více dokumentů pro návrat, než je podle zákonů potřeba.

monitoringu projektů a jejich financování (Orozco, 2004).

Ve chvíli, kdy jsou tyto projekty již dokončeny, tak by tyto komise měly mít na starosti zajištění řádné údržby. COPLADEs²² evaluují zrealizované projekty, nejen kvůli kontrole jejich kvality, ale i proto aby předešli případné duplikaci, ke které by mohlo ve velkém počtu chystaných projektů dojít (Wodon, 2003).

Motivací migrantů podílet se na programu tres por uno je zajistit svým dětem vysněnou budoucnost. Podílením se na rozvoji svých rodných obcí si zajišťují, že po svém návratu přijdou do místa, které bude na lepší úrovni, než v době jejich odchodu. Na tyto lidi je vyvíjen velký tlak, jelikož politici v rámci decentralizace celého projektu dali povinnost vypořádat se s nepoctivými a zkorumpovanými starosty. Tuto oběť postupují jak již pro své rodiny žijící v těchto lokalitách, tak pro své děti. Chtějí, aby se po svém návratu do jejich původní obce zamílovali a sami si přáli se tam přestěhovat (Lopez, 2009).

7.4. PROGRESA

PROGRESA byla zahájena roku 1997 a jako mechanismus, který měl snížit extrémní chudobu ve vesnických oblastech. Hlavním cílem tohoto programu je rozvoj lidského kapitálu v chudých rodinách skrze zlepšení výuky, zdraví a výživy těchto obyvatel. Do domácností se dostávají peníze pomocí dvou forem peněžních transferů. Jedná se buď placení školného, nebo o poukázky na jídlo. Až na mimořádné případy se všechny prostředky posílají přímo matkám, protože vláda předpokládá, že na rozdíl od otců je větší šance, že tento příjem použijí na podporu rodiny a jejich dětí (Stecklov, 2005). Výběr rodin, které se mohou účastnit tohoto programu, probíhá dvoustupňově. Nejdříve se na základě socioekonomických charakteristik vyberou nejchudší obce. Poté se vyberou jednotlivé domácnosti podle průzkumu ENCASEH²³, podle kterého se zjistí, jaké domácnosti jsou způsobilé být součástí programu Progres. Celý průzkum má za úkol zjistit, jestli tato rodina spadá pod multidimenzionální hranici chudoby. Ta je definována kombinací příjmů, dosaženého vzdělání všech členů domácnosti, demografických statistik, počtu zdravotně postižených příslušníků rodiny, charakteristiky bydlení a vlastnictví zboží dlouhodobé spotřeby (Rubalcava, 2004).

²² Komise pro plánování rozvoje jednotlivých mexických států

²³ jednalo se o průzkum socioekonomických charakteristik domácností

Jednou z podmínek, pro to být součástí tohoto programu byla i fyzická přítomnost. To prospívá dětem, které mají pravidelnou školní docházku i lékařské prohlídky. Zároveň tato podmínka zabraňuje migraci ať už za prací nebo za lepším vzděláním (Stecklov, 2005). Program může pobízet migranty k návratu do Mexika. Spousta rodin by mohla dosáhnout na příspěvky z tohoto programu ihned poté, co přijdou o remittance. Tím by si udrželi stejnou životní úroveň jako s nimi. Pro migranty, kteří je dříve posílali, je výhodnější se pak vrátit domů. Životní náklady jsou totiž v USA o mnoho vyšší než v rodném Mexiku (Angelluci, 2004).

7.5. Mexican Interior Repatriation Program

V roce 2003 vlády obou zemí začaly spolupracovat na propagaci návratu zadržených nelegálních migrantů do mexického vnitrozemí namísto běžného procesu, kdy jsou tito lidé vráceni do nejbližšího mexického města za hranicemi. Cíleno je na snížení pokusů o návrat do USA a tím i možnosti smrti těchto lidí při pokusu o přechod hranice. Ten se stal v posledních letech vzhledem k větším ostrahám náročnějším a lidé často přecházejí přes suchá území, kde se často stávají dehydratovanými, a to vede v mnoha případech k úmrtí. Vláda a média šířili informace o tom, že tento program je dobrovolný, ale jediná část, o které rozhodovali zadržení migranti je výběr, jestli dostanou při vyhoštění jízdenku do města u hranic nebo do místa blízkého jejich bydlišti (Latapí, 2008).

Z popisu několika programů bylo zjištěno, že mexické vládě není lhostejné, že velký počet Mexičanů žije za hranicemi jejich státu. Pomocí těchto programů se je pak snaží lákat zpět a ukazovat, jak se Mexiko rozvíjí. Kvůli malému počtu programů, které by byly přímo zaměřené jen na motivaci či pomoc migrantům v návratu, byly vybrány i další sociální programy. Ty mohou mířit na chudé obyvatelstvo žijící v Mexiku, nebo na migranty vydělávající v USA. Dále bylo u každého z nich popsáno, jaký vliv mají na fenomén návratové migrace. V neposlední řadě bylo zjištěno, že některé programy nemusí být založené jen na pull faktorech. To ukázal Mexican Interior Repatriation Program, který se zaměřuje na nelegální migranty a má jim pomoci při jejich nedobrovolném návratu do Mexika.

8. Závěr

Společná historie USA a Mexika je spojená s migrací. Ta formovala v průběhu let jejich mezistátní vztahy. Mexičané od doby po 2. světové válce legálně migrovali na sezónní práce do USA, čímž pomáhali rozvoji obou zemí. Zatímco ve Spojených státech vyplňovali mezeru na pracovním trhu, do svého státu přinášeli vydělané peníze, díky kterým si mohli pořídit lepší vybavení domácnosti než lidé, kteří nemigrovali. Po konci programu Bracero, který pohyb dovozoval, se začal zvyšovat počet lidí, kteří nelegálně překračovali společnou státní hranici těchto států. Pro řešení této nepříjemné situace se Spojené státy v roce 1986 rozhodly vyhlásit pro tyto osoby amnestii. Ta se od té doby v různých podobách opakovala. Zároveň se v 90. letech se několikanásobně zvýšil počet vydaných víz, která zajišťují legální pobyt ve Spojených státech amerických. Fenomén migrace byl velmi diskutován i při vyjednávání dohody o zóně volné obchodu. Ta byla hojně propagována jako smlouva, která zamezí mexické migraci, tím že potenciálním migrantům nabídne dostatek pracovních míst v Mexiku. Když vešla v roce 1994 NAFTA v platnost, tento předpoklad se ukázal jako špatný, a migrace stále rostla. Až na přelomu století se ukázalo, že rychlý rozvoj Mexika, zapříčiněný volným pohybem zboží má za následek zmenšující se počet nově migrujícího obyvatelstva. Se stále lépe se rozvíjícím se Mexikem se v posledních letech zvyšuje počet navrátilců, kteří se chtějí usadit zpátky ve svých obcích, ze kterých odešli.

Jejich motivy pro návrat se velmi různí. Existuje spousta migračních teorií, které vysvětlují, proč lidé migrují a jaké mají v migraci cíle. Podle neoklasické teorie migrace lidé migrují čistě ze svých osobních důvodů, aby obohatili především sami sebe. Zde je návrat především motivován zklamáním ze špatně nastaveného očekávání. Naopak podle nové teorie pracovní migrace se na rozhodování migrovat podílí celá migrantova rodina. Hlavním cílem poté je zajistit domácnosti vyšší a diverzifikovanější příjmy, které stabilizují rodinný rozpočet. Po dosažení tohoto cíle se migrant vrací domů a oslavuje svůj úspěšně splněný plán. V běžném životě se zároveň vyskytuje mnoho proměnlivých událostí, které mohou zapříčinit takový návrat domů, který nelze přímo spojit s některou s teorií. Na chování migrantů má vliv ekonomická situace v obou zemích. Proto na jejich rozhodování měla velký vliv ekonomická krize, která započala v roce 2008. V neposlední řadě je důležité upozornit na návraty způsobené zdravotním stavem migranta. Jelikož v USA je drahá a často nedostupná zdravotní

péče, tak se tito lidé přesouvají zpátky do své rodné země. V Mexiku platí od roku 2012 univerzální zdravotní péče, která je dostupná pro každého.

Po svém návratu mají tito lidé obrovský vliv na komunity, ve kterých žijí. Spousta z nich se rozhodne využít své nabyté schopnosti k založení vlastního podnikání. Tím nejenže nabízejí nové pracovní pozice pro místní obyvatelstvo, ale také zlepšují vzhled celé obce. Mnoho navrátilci nově založených obchodů se vyskytuje ve dříve prázdných budovách, které se tím dočkaly svého oživení. Po nasbírání zkušeností s životem v zemi, kde je lepší úroveň politiky, mají navrátilci tendence pomáhat také ve zlepšování této situace. Někteří využívají již existujících organizací, které se těmito problémy zabývají, a přidávají se do nich. Častěji se také tito lidé účastní různých demonstrací. S vědomím, že mohou ve svých lokalitách kandidovat na politické funkce, tak činí. Proto je také mezi současným rozložením mexických starostů velký počet navrátilců. To vše dokazuje pozitivní vliv návratové migrace na rozvoj Mexika jako celku. Zároveň jsou tu dopady, které mají vliv i přímo jen na lidi vracející se zpět. Jedná se o lepší kvalitu života, kterou si mohou dovolit po svém návratu. Pro ostatní obyvatelstvo je to vidět už při pohledu na jejich větší a vizuálně zajímavější domy.

Migranti mohou při svém návratu také využívat několik programů, které nabízí mexická vláda. Ty jsou převážně sociálního charakteru, a ne všechny přímo míří na pomoc v návratu domů. Některé z nich jsou zaměřené na snižování chudoby v zaostalých oblastech mexického státu. Další program využívá remitencí zasílaných migranty pro rozvoj jejich původních lokalit. Těmito programy může mexická vláda, či různé federální vlády nepřímo lákat migranty k návratu. Ukazují jim, jak se jejich původní země rozvíjí, a že tu je v současné době mnohem lépe, než v době, kdy odešli. Existují také programy, které pomáhají lidem k návratu, například pro legální přechod zpět do Mexika i se svým vlastním autem koupeným v USA.

Seznam literatury a zdrojů

ANGELLUCI, Manuela. 2012. Aid and Migration: An Analysis of the Impact of Progresá on the Timing and Size of Labour Migration. *Labour*. 26(1), 124-136.

ARENAS, Erika, Noreen Goldman, Anne R. Pebley, Graciela Teruel. 2015. Return Migration to Mexico: Does Health Matter?. *Demography* 52 (6), 1853-1868.

BACON, David. 2014. *Globalization and NAFTA Caused Migration from Mexico*. [online] cit. [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <http://www.politicalresearch.org/2014/10/11/globalization-and-nafta-caused-migration-from-mexico/#sthash.mwZYpN2p.fwxvLhht.dpbs>

BAIR, Jennifer, Garry Gereffi. 2003. Upgrading, uneven development, and jobs in the North American apparel industry. *Global Networks* 3 (2), 143–169.

Banco de México. 2010. *Informe Anual 2009*. Distrito Federal, México

BBC. 2018. *Migration trends* [online]. [cit. 2018-01-30]. Dostupné z: http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/geography/migration/migration_trends_rev2.shtml

BEAN, Frank D., Rodolfo de la Garza, Bryan R. Roberts, Sidney Wientraub (ed.). *At the Crossroads: Mexican Migration and U.S. Policy*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

BHATT, Wasudha, Brian R. Roberts. 2012. “Forbidden Return”: Return Migration in the Age of Restriction. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*. 10, 162-183.

BICKERTON, Maria Elena. 2001. Prospects for a Bilateral Immigration Agreement with Mexico: Lessons from the Bracero Program. *Texas LAW REVIEW*. 79, 895-919

BRIGGS, Vernon M. Jr., 2003. *Mass Immigration and the National Interest: Policy Directions for the New Century*. New York: M.E. Sharpe

BRITTAIN, Carmina. 2005. De Paisano a Paisano: Mexican Immigrant Students and their Transnational Perceptions of U.S. Schools. *UC San Diego Working Papers*. 119.

COHEN, Robin. 1997. *Global Diasporas: An Introduction*. London: UCL Press.

CONSTANT, Amelie., Douglas S. Massey. 2002. Return Migration by German Guestworkers: Neoclassical versus New Economic Theories. *International Migration*. 40 (4), 6-38.

CROMARTIE, John, Christiane von Reichert, Ryan Arthun. 2015. Factors Affecting Former Residents' Returning to Rural Communities. *Economic Research Report*. 185.

DURAND, Jorge, Douglas S. Massey. 2004a. *Crossing the Border: Research from the Mexican Migration Project*. New York: Russell Sage Foundation.

DURAND, Jorge. 2004b. *From Traitors to Heroes: 100 Years of Mexican Migration Policies*. [online]. [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/article/traitors-heroes-100-years-mexican-migration-policies>

DUSTMAN, Christian., Yoram Weiss. 2007. Return Migration: Theory and Empirical Evidence. *Discussion Paper Series*. 2 (7), 236-256.

EDWARDS, Adrian. 2016. *UNHCR viewpoint: 'Refugee' or 'migrant' – Which is right?*. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html>

ENADID. 2015. *National Survey of Demographic Dynamics 2014*. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://en.www.inegi.org.mx/proyectos/enchogares/especiales/enadid/2014/default.html>

ESCOBAR LATAPÍ, Agustín. 2008. Mexican Policy and Mexico – U.S. Migration. *UC San Diego Working Papers* 167.

ESCOBAR LATAPÍ, Agustín. 2009. Can Migration Foster Development in Mexico? The Case of Poverty and Inequality. *International Migration* 47 (5) 76-113.

FOX, Jonathan A. 2005. *Mapping Mexican Migrant Civil Society*. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/9wnoj4fk>

GITTER, Seth. R., Robert J. Gitter, Douglas Southgate. 2008. The Impact of Return Migration to Mexico. *Estudios Económicos* 23 (1), 3-23

GOLASH-BOZA, Tanya, Pierrette Hondagneu-Sotelo. 2013. Latino immigrant men and the deportation crisis: A gendered racial removal program. *Latino Studies*. 11, 271–292.

HAGAN, Jacqueline Maria, Joshua Wassink. 2016. New Skills, New Jobs: Return Migration, Skill Transfers, and Business Formation in Mexico. *Social Problems*. 63, 513-533.

HAZÁN, Miryam. 2014. *Understanding return migration to Mexico: towards a comprehensive policy for the reintegration of returning migrants*. [online]. [cit. 2018-03-23]. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/5nd4q6n3#main>

HERTLEIN, Stefanie, Florian Vadean. 2006. *What does the term remittance mean?* [online]. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdossiers/58142/the-term-remittance>

HUFFMAN, Wallace E. 2018. *Immigration in the U.S. Midwest During the 1990s: A Decade of Rapid Change*. [online] cit. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://migration.ucdavis.edu/cf/more.php?id=11>

CHISHTI, Muzafar, Faye Hipsman, Isabel Ball. 2015. *Fifty Years On, the 1965 Immigration and Nationality Act Continues to Reshape the United States*. [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/article/fifty-years-1965-immigration-and-nationality-act-continues-reshape-united-states>

CHOI, Kate. H, Robert D. Mare. 2008. *International Migration and Educational Assortative Mating in Mexico and the United States*. [online]. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4077157/pdf/nihms586041.pdf>

CHOMSKY, Aviva. 2017. *The Dark History Of The 'Nation Of Immigrants'*. [online]. [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: https://www.huffingtonpost.com/aviva-chomsky/the-dark-history-of-the-nation-of-immigrants_b_11992608.html

INDA, Jonathan Xavier. 2013. Subject to deportation: IRCA, 'criminal aliens', and the policing of immigration. *Migration studies*. 1 (3), 292-310.

IOM. 2012. *Mexico*. [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.iom.int/countries/mexico>

IOM. 2018. *Key Migration Terms* [online]. [cit. 2018-01-30]. Dostupné z: <https://www.iom.int/key-migration-terms>

IOM. 2018. *Assisted Voluntary Return and Reintegration* [online]. [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.iom.int/assisted-voluntary-return-and-reintegration>

KISER, George C. 1973. The Bracero Program : a case study of its development, termination, and political aftermath. *Doctoral Dissertations 1896 - February 2014*. 1874.

KOESTLER, Fred L. 2016. *Operation Wetback* [online]. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://tshaonline.org/handbook/online/articles/pq001>

LEAL, David L., Nestor P. Rodríguez. (ed.) 2016. *Migration in an Era of Restriction and Recession - Sending and Receiving Nations in a Changing Global Environment*. Cham: Springer International Publishing.

LEE, Everett S. 1966. A Theory of Migration. *Demography*. 3 (1), 47-57.

LEIDEN, Warren.R., David L. Neal. 1990. Highlights of the U.S. Immigration Act of 1990. *Fordham International Law Journal*. 14 (1), 328-339.

LEVITT, Peggy. 2001. *The transnational villagers*. Berkeley: University of California Press.

LEWIS, Arthur W. 1954. Economic development with unlimited supplies of labour. *Manchester School of Economic and Social Studies*. 22, 139-191.

LINDSTROM, David P., Adriana López Ramírez. 2010. Pioneers and followers: Migrant selectivity and the development of U.S. migration streams in Latin America. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 630(1), 53-77.

LOPEZ, Sarah Linn. 2009. *Migrant Remittances and the Mexican State: An emergent transnational development model?*. [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/58k8g8zm#main>

LOWELL, Briant Lindsay, Allan M. Findlay. 2001. Migration of Highly Skilled Persons from Developing Countries: Impact and Policy Responses. *International Migration Papers*. 44.

MARTIN, Philip. 2003. Economic integration and migration: The Mexico-US case. *WIDER Discussion Papers*. 2003 (35).

MARTÍNEZ, Daniel. 1958. *The Impact of the Bracero Programs on a Southern California Mexican-American Community: a field study of Cucamonga, California*. [cit. 2018-03-07]. Dostupné z: http://braceroarchive.org/es/archive/files/danielmartinezthesis_d24a05a438.pdf

MASFERRER, Claudia, Brian R. Roberts. 2012. Going Back Home? Changing Demography and Geography of Mexican Return Migration. *Population Research and Policy Review*. 31, 465-496.

MCCABE, Kristen, Dorris Meissner. 2010. *Immigration and the United States: Recession Affects Flows, Prospects for Reform*. [online]. [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/article/immigration-and-united-states-recession-affects-flows-prospects-reform>

Migration Policy Institut. 2018. Mexican-Born Population Over Time, 1850-Present. [online]. [cit. 2018-04-28]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/mexican-born-population-over-time>

MIZE, Ronald. L., Alicia C. S. Swords. 2010. *Consuming Mexican Labor: From the Bracero Program to NAFTA*. Toronto: University of Toronto Press.

MORENO-BRID, Juan Carlos, Jesús Santamaría, Juan Carlos Rivas Valvidia. 2005. Industrialization and Economic Growth in Mexico after NAFTA: The Road Travelled. *Development and Change*. 36 (6), 1095–1119.

MUSCATO, Christopher. 2018. *Human Migration: Definition, Reasons & Theories* [online]. [cit. 2018-01-31]. Dostupné z: <https://study.com/academy/lesson/human-migration-definition-reasons-theories.html>

National Geographic. 2018. : *Introduction to Human Migration* [online]. [cit. 2018-01-31]. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.org/activity/introduction-human-migration/>

O'LEARY, Anna Ochoa. (ed.) 2014. *Undocumented Immigrants in the United States: An Encyclopedia of Their Experience*. Santa Barbara: ABC-CLIO.

OTERO, Gerardo. 2011. Neoliberal Globalization, NAFTA, and Migration: Mexico's Loss of Food and Labor Sovereignty. *Journal of Poverty*. 15, 384–402.

PALÁT, Milan. 2014. Příčiny vzniku migrace a reflexe souvisejících teorií. XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Brno: Masarykova univerzita.

PAN, Ying. 2010. The Impact of Legal Status on Immigrants' Earnings and Human Capital: Evidence from the IRCA 1986. *Department of Economics Working Paper Series*. Baton Rouge: Louisiana State University.

PAPADEMETRIOU, Demetrios G. 2005. *The Global Struggle with Illegal Migration: No End in Sight* [online]. [cit. 2018-01-31]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/article/global-struggle-illegal-migration-no-end-sight>

PASSEL, Jeffrey S., D'Vera Cohn, Anna Gonzalez-Barrera. 2010. *Net Migration from Mexico Falls to Zero – and Perhaps Less*. Pew Research Center. [online]. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <http://www.pewhispanic.org/2012/04/23/net-migration-from-mexico-falls-to-zero-and-perhaps-less/>

PÉREZ, J.V. 2010. *The Nostalgia of Change: A History of Mexican Return Migration to Acámbaro, Guanajuato, 1930-2006*. [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/9xm7h7cc>

REYES, Belinda I. 1997. *Dynamics of Immigration: Return Migration to Western Mexico*. San Francisco: Public Policy Institute of California.

ROSENBLUM, Marc R., Kate Brick. 2011. *US Immigration Policy and Mexican/Central American Migration Flows: Then and Now*. Washington, DC: Migration Policy Institute.

RUBALCAVA, Luis, Graciela Teruel, Duncan Thomas. 2004. *Spending, Saving and Public Transfers Paid to Women*. [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/95m9f476>

SAFRAN, William. 1991. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*. 1 (1), 83-99.

SANCHÉZ, Laura Miriam Franco. 2016. Return Migration and Employment in Mexico. *International Journal of Humanities and Social Science*. 6 (11), 42-49.

STARK, Oded, David E. Bloom. 1985. The New Economics of Labor Migration. *The American Economic Review*. 75 (2), 173-178.

STECKLOV, Guy, Paul Winters, Marco Stampini, Benjamin Davis. 2005. Do Conditional Cash Transfers Influence Migration? A Study Using Experimental Data From the Mexican Progresa Program. *Demography*. 42 (4), 769-790.

STOJANOV, Robert., Lucie Gladišová. 2011. *Migrace a rozvoj: Úvod do tématu migrace a rozvoje a přehled klíčových teoretických konceptů*. Praha: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

TAYLOR, Edward. J. (1986). *Differential migration, networks, information and risk*. Greenwich: JAI Press.

TORRES, Jacqueline Marie. 2014. *A life-course perspective on U.S. migration experience and later-life diabetes, hypertension, and depression for middle-aged and older Mexican adults*. [online]. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <https://escholarship.org/uc/item/9kq2405m>

VAN HOUTE, Marieke a Mireille De Koning. 2008. *Towards a Better Embeddedness? Monitoring Assistance to Involuntary Returning Migrants from Western Countries*. Nijmegen and Amsterdam: CIDIN and AMIDSt.

WADDEL, Benjamin, Matias Fontenla. 2015. The Mexican Dream? The Effect of Return Migrants on Hometown Development. *The Social Science Journal*. 52 (3), 386-396.

WAHBA, Jackline. 2015. Who benefits from return migration to developing countries? *IZA World of Labor* 2015. 123.

WALLERSTEIN, Immanuel. 1974. *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press.

WODON, Quentin, Diego Angel-Urdinola, Gabriel Gonzales-Konig, Diana Ojeda Revah, Corrine Siaens. 2003. Migration and Poverty in Mexico's Southern States. *MPRA Paper*. 10574

WONG, Rebecca, Alberto Palloni, Beth J. Soldo. 2007. Wealth in Middle and Old Age in Mexico: The Role of International Migration. *International Migration Review*. 41 (1), 127-151.

World Bank Group. 2016. *Migration and development brief 26*. Washington DC: The World Bank